

взаємної зненависті і боротьби.

Головний зміст історії України становить боротьба народних мас проти гнобителів – і «своїх», і іноземних. За вікові страждання народу, за втрату національної незалежності відповідальність несе передусім українське панство, козацько-старшинська верхівка, «ясновельможнії гетьмани». Українська нація повинна очиститися від цих «виродків», «нових ляхів», «мерзенного богу – противного панства». І це має бути революційне викорчування; в ньому єдиний шлях до кращого майбутнього народу.

Любов Т. Г. Шевченка до свого народу, висока повага до його честі і гідності привела поета до великих ідей братерства всіх народів. Т. Г. Шевченко висловив геніальне пророцтво про неминучість перемоги нового ладу «на всей нашей планете». Він мислив собі будучину рідної України, долю свого народу в братерському єднанні з іншими народами.

Заповіт Т. Г. Шевченка любити батьківщину «во время люте, в останню тяжку минуту» був невичерпним джерелом натхнення в героїчній діяльності передових борців всіх слов'янських (і не тільки слов'янських!) народів.

Отже, любов до батьківщини, невідступна думка про її благо проймає всю літературно-громадську діяльність Т. Г. Шевченка. Тільки цим благородним почуттям можна пояснити негамовну енергію Т. Г. Шевченкової діяльності, зростаючий вплив поета на громадськість, його впевненість в історичному значенні свого літературно-творчого подвигу. Відданість народові, благородний ентузіазм служіння визвольній боротьбі були властиві Тарасу Григоровичу Шевченкові до останньої хвилини. Не в поверненні до минулого, а в боротьбі за майбутнє бачив поет запоруку воскресіння й розквіту своєї рідної землі. Звідси – найхарактерніша риса його патріотизму: спрямованість в майбутнє, намагання всіма засобами прискорити прихід світлої будучини народу. Звідси і болючі шукання, невідступні роздуми, свята печаль поета.

T. T.SHEVCHENKO AS A FOUNDER OF A NEW REALISTIC ART

Хижняк Н. В., Паніна О. А., старші викладачі кафедри іноземних мов

T.Shevchenko showed his eagerness to learn to paint in early childhood. His master, Engelhardt, having noticed it sent Taras to study under the painter Lampi, in Warsaw. But soon the Polish Revolution broke out (November 1830) and interrupted his studies. Engelhardt with his family and servants moved to St. Petersburg, and here Taras was left for fully eight years in the studio of the painter Shiryayev. But Shiryayev was rather a house decorator than an artist, and could not teach T.Shevchenko anything. Often Taras would go secretly into the park in the evenings to draw the wretched mythological statues which he found there. Once, when he was sketching the group Laokoon, he was found by his countryman Soshenko, and introduced by him to the talented writer Hrebinka, known as the author of Ukrainian fables. Thanks to him T.Shevchenko's cruel fate came to the knowledge of the famous Russian poet, Zhukovsky, then tutor to the Heir Apparent, the future Alexander II. Soshenko also spoke of his young countryman to Bryulov, a professor

in the Academy of Fine Arts, to the Court painter, Venetsianov, and others. This group of highly cultured artists and humanitarians tried to improve the destiny of the young Ukrainian.

In those days Ukraine had not a single art school (one state-run and two private art schools appeared only in the mid-1870s). For this reason, among others, there were very few artists in Ukraine, and most of them were merely teachers of drawing at one educational establishment or another.

Such a terrible situation concerning the development of Ukrainian art can be explained first and foremost by the nationalities policy of tsarism with respect to the developing national culture. The majority of artists were self-taught painters (in most cases icon painters) or folk craftsmen who followed their ancient artistic traditions from generation to generation. All this found its reflection in a considerable broadening of the traditional themes of folk pictures dedicated to Cossack Mamai and Marusya Bohuslavka, and others connected with the national liberation movement of the Ukrainian people, as well as in the development of unique Ukrainian folk painting, sculpture, woodcarving, decoration of clothes and the like.

A great role in the formation and development of T.Shevchenko as an artist was played by the St. Petersburg Academy of Art and, in particular, by one of its outstanding representatives, T.Shevchenko's teacher Karl Bryulov.

Bryulov's system of teaching was based on the idea that the best instructor an artist can have is life, nature, and reality. "The great Bryulov never allowed himself to draw a single line without a model, while for him, a person full of creative power, this might have seemed to be permissible," T.Shevchenko would later write in his diary.

"To paint from life" means, naturally, not just copying reality or man, but a whole system of views aimed at creating a generalized artistic image of reality, based on concrete material from real life. T.Shevchenko learned this truth better than any other pupil of Bryulov and followed it throughout his creative career.

T.Shevchenko joined the campaign for a new, realistic art with his painting *Katerina* (1842), the first work to expose so openly one of the dark sides of the reality of serfdom and to interpret an important problem of human relationships. Without any reservations, *Katerina* can also be thought as the first notable work of the new Ukrainian national art, the foundations of which T.Shevchenko began to lay in the mid-1830s, when he addressed himself to Ukrainian themes and subjects. The great merit of Bryulov as T.Shevchenko's teacher lies in the fact that he encouraged his pupil's passion for genre painting and Ukrainian historical themes in every possible way.

His first composition dedicated to a historical theme was the drawing *The Death of Bohdan Khmelnytsky* (1836-1837) done before he had been freed from serfdom and entered the Academy of Art. By that time, thanks to his friend Ivan Soshenko, T.Shevchenko was already familiar with the Academy's requirements and had made several drawings on themes from antique history in quite an academic manner, as is evident from the conventional compositional structure with elements of theatricality and intentional pathos.

The fact that T.Shevchenko turned to the image of Bohdan Khmelnytsky under

whose leadership the Ukrainian people were reunited with the Russian people testifies to the artist's deep understanding of the tremendous historic role played by Khmelnitsky. T.Shevchenko made a large number of drawings from life associated with historical places (*The Bohdan Khmelnitsky Church View of Chihirin from Subotiv Road*, and others). Finally, in 1844, he created one of his finest works - the etching *Gifts at Chihirin* in 1649.

After *Kateryna*, T.Shevchenko developed his genre trend in the canvas *A Peasant Family* and *In the Apiary* (1843), in the etchings to the album *Pictorial Ukraine*, and also in a large number of drawings and sketches he did between 1845 and 1847 and during his exile, and in his illustrations. T.Shevchenko was also a recognized master of portraiture.

T.Shevchenko was eager to popularize the most important events in the history of the Ukrainian people, to show their mode of life, prominent personalities, and the natural beauty of his homeland. Neither before nor after T.Shevchenko was there a Ukrainian artist who set himself such an all-embracing task.

Unfortunately, T.Shevchenko as an artist managed to realize only a small part of his plans: he created six etchings which made up the first series titled *Pictorial Ukraine*.

According to T.Shevchenko's concept, *Pictorial Ukraine* was to be a series accessible and comprehensible to the masses of ordinary people, first of all peasants. Proceeding from this concept, he chose the technique of etching which allowed him to make a large number of prints.

T.Shevchenko was carried away with the romance of remote times, the liberties of Cossakdom, and the epic struggle of his people for their freedom. Frequently his drawings and watercolours have mute but eloquent witnesses of the past: graves, ruins, ancient churches-monuments of Ukrainian architecture. However, as a true realist, T.Shevchenko drew the past through the prism of the present.

Like no one else, T.Shevchenko loved Ukraine and perceived her natural beauty and the courage of her people, but he never tried, for the sake of the tangible beauty alone, to depict this exotica, nor did he ever turn a blind eye to the deplorable life of the peasants "in that paradise." That is why the first objects to catch his eye was the squalid dwelling of a poor widow (*A Widow's Cottage in Ukraine*) and the serfs' rickety, ramshackle huts with small windows.

He remained true to his principles in his Kazakh series. Here again, he exposed the same social injustice he saw in Russia and Ukraine. The colonialist policy of the czarist government evoked strong protest in T.Shevchenko.

As an artist he also exposed the dark sides of life in czarist Russia and the people's lack of rights in his series *The Parable of the Prodigal Son*. His drawing *Running the Gauntlet*, which he once witnessed, is an indictment of the czarist regime. It is with great love, empathy and humanism that T.Shevchenko treated the Kazakh people. *Kazakh Riding a Horse*, *Song of a Young Kazakh*, *The Kazakh Girl Katya*, *In a Yurta*, *Kazakhs by a Fire*, *Baigushi*, *A Kazakh Boy Playing with a Cat* - all these works without exception are permeated with a humanistic spirit asserting the friendship of two fraternal peoples - Ukrainian and Kazakh.

In developing as an artist, T.Shevchenko traveled a rather difficult road of realism

right from the beginning of his artistic career. In taking a democratic, realistic stand and depicting life exactly as he saw it, Taras T.Shevchenko was creating a national art of the people and, was the founder of a new progressive art.

In all, 835 paintings and graphic works created by T.Shevchenko over his lifetime have come down to us. Besides, some data on his other 27-odd works, which have been lost, add to our knowledge of his legacy as an artist.

T.Shevchenko's works of art done between 1830 and 1861 are geographically connected with Russia, Ukraine, and Kazakhstan.

МІФИ ТА АНТИМІФИ ІСТОРІЇ – МІРА ТА МЕЖІ

Чаплигін О. К. – доктор філос. наук, професор ХНАДУ

У радянські часи наші вчителі – професори історичного факультету Харківського університету запевняли нас, що історія – це суспільна наука, яка використовує переважно наукові методи пізнання, ставить за мету досягти об'єктивної істини і тому подібне. Поняття, «інтерпретація» тоді ще використовувалося мало, хоча чи то щиро, чи то трохи лукавлячи, наші наставники інтерпретували перебіг історичних подій у відповідності з «єдино вірними» настановами вчення марксизму-ленінізму. І тим самим – міфологізували історію. Хоча тоді лише одиниці з нас – студентів сумнівалися у істинності такого підходу або підозрювали, що щось тут не так.

Ситуація змінилася у роки «пізньої перебудови», коли легальними стають спроби переглянути, здавалося б, беззаперечні, раз і назавжди встановлені істини. Одним з перших у цьому ряду виступив досить відомий і небезталанний російський письменник, який намагався довести, що ніякого татаро-монгольського гніту не існувало, і що літописці «розтягли» історію стародавньої Русі і Європи принаймні на тисячу років.

Звичайно, і раніше існували різні точки зору, наприклад, на роль норманів у виникненні державності у східних слов'ян, але ці розбіжності пояснювалися цілком «науково» – як необхідні елементи наукових дискусій і боротьбою між прибічниками різних історичних шкіл.

Ще у квітні 1991 року, перед розпадом Союзу, завідувачів кафедр суспільних наук з Харкова направили на місяць в Московський університет «підвищувати кваліфікацію». Когось тоді вразили «дацибао» у університетському холі, зміст яких зводився до стремління показати, яким кривавим монстром був Ленін шляхом цитування його найбільш одіозних цитат. Не можна сказати, що ми не знали про ці висловлювання, і більше того, – вже тоді на нашій кафедрі в ХНАДУ з ініціативи В. П. Шерстнюка повним ходом піддавалися критиці ідеї тих же Маркса, Енгельса, Леніна. Але критика, так би мовити, здійснювалася у межах теоретичного аналізу, без непотрібного надриву. Останній був привнесений публікацією статті, критичної щодо теорії марксизму, у популярному молодіжному московському часописі, підписаною двома «харківськими аспірантами», про подальші філософські досягнення нам так і не вдалося почути.